

Sygn. akt II CSKP 462/22

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 stycznia 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Monika Koba (przewodniczący)

SSN Grzegorz Misiurek (sprawozdawca)

SSN Marta Romańska

w sprawie z powództwa N. S.

przeciwko Skarbowi Państwa - Prokuraturze Regionalnej w Szczecinie i Prezesowi
Sądu Okręgowego w Częstochowie

o zwolnienie spod egzekucji,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 26 stycznia 2023 r.

w Izbie Cywilnej w Warszawie,

skargi kasacyjnej M. S.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie

z 18 września 2019 r., sygn. akt I ACa 13/19,

**I. oddala skargę kasacyjną i zasądza od powoda na rzecz
Skarbu Państwa - Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej
Polskiej 5 400,00 (pięć tysięcy czterysta) zł tytułem kosztów
postępowania kasacyjnego;**

**II. przyznaje radcy prawnemu M. D. od Skarbu Państwa -
Sądu Apelacyjnego w Krakowie kwotę 3 600,00
(trzy tysiące sześćset) zł, powiększoną o należny podatek
od towarów i usług, tytułem kosztów nieopłaconej pomocy**

prawnej udzielonej powodowi z urzędu w postępowaniu kasacyjnym.

UZASADNIENIE

Powód, małoletni N. S., wniósł o zwolnienie spod egzekucji nieruchomości objętej księgą wieczystą nr [...], na której postanowieniem Prokuratora Prokuratury Regionalnej w S. z 19 września 2018 r. w sprawie RP I Ds. [...] zabezpieczono grążący podejrzanemu A. S. środek karny przepadku środków pieniężnych. W uzasadnieniu wskazał, że nieruchomość ta nie stanowi własności A. S., przeciwko któremu toczy się postępowanie karne, ani nie została nabyta ze środków uzyskanych przez podejrzanego z przestępstwa.

Sąd Okręgowy w Krakowie wyrokiem z 9 października 2018 r. oddalił powództwo i zasądził od powoda na rzecz strony pozwanej koszty procesu.

W sprawie ustalono, że postanowieniem z 19 września 2016 r. Prokurator Prokuratury Regionalnej w S., w toku postępowania przygotowawczego prowadzonego w sprawie oznaczonej sygnaturą RP I Ds. [...], zabezpieczył na mieniu podejrzanego A. S. wykonanie grożącego mu przepadku środków pieniężnych w kwocie 31.893.412,21 zł przez ustanowienie hipoteki przymusowej na nieruchomości objętej księgą wieczystą nr [...], której właścicielem jest powód oraz poprzez ustanowienie zakazu zbywania i obciążania nieruchomości budynkowej usytuowanej na wyżej wymienionej nieruchomości. Na postanowienie to zażalenie złożyli podejrzany i powód. Sąd Okręgowy w Szczecinie, po rozpoznaniu zażalenia podejrzanego, postanowieniem z 17 stycznia 2017 r. utrzymał w mocy zaskarżone postanowienie. Z kolei zażalenie N. S. zostało pozostawione bez rozpoznania z argumentacją, że chociaż powód był uprawniony do jego złożenia, to wcześniej zapadło już postanowienie utrzymujące zaskarżone postanowienie w mocy na skutek rozpoznania zażalenia podejrzanego (postanowieniem Sądu Okręgowego w Szczecinie z 28 kwietnia 2017 r.).

Sąd Okręgowy uznał zgłoszone roszczenie za bezzasadne. Odwołując się do treści art. 45 § 1, 2 i 3 k.k., art. 292 § 1 i 2 k.k., art. 291 § 1, 2, 3 i 5 k.p.k. oraz

art. 841 k.p.c., wskazał, że orzekanie o zabezpieczeniu stosowanym w toku postępowania karnego odbywa się w postępowaniu karnym, a nie cywilnym. Tym samym powodowi - co do zasady - przysługiwało zażalenie na postanowienie prokuratora i powód z niego skorzystał. Podkreślił przy tym, że postanowienie prokuratora o zabezpieczeniu jest już prawomocne. Możliwe jest jego uchylenie lub zmiana, ale wyłącznie w postępowaniu karnym. Sąd Okręgowy zwrócił uwagę na odrębność postępowań z art. 841 k.p.c. i z art. 293 § 7 k.p.k. Podniósł, że powód zmierza do uzyskania wyroku kształtującego jego prawa i obowiązki, dążąc do uzyskania bezpośredniego wpływu na postępowanie karne.

Sąd Apelacyjny w Krakowie wyrokiem zaskarżonym skargą kasacyjną oddalił apelację powoda od wyroku Sądu Okręgowego. Podzielił stanowisko Sądu pierwszej instancji, że powodowi nie przysługuje roszczenie z art. 841 k.p.c., jednak wskazał, iż wynika to z innych przyczyn niż powołane w uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia. Skoro na skutek spornego zabezpieczenia nie doszło do zajęcia egzekucyjnego nieruchomości, a przyjęte sposoby zabezpieczenia nie podlegają wykonaniu w drodze egzekucji, to bezprzedmiotowe jest żądanie zwolnienia zajętego przedmiotu od egzekucji. Tym samym powodowi nie przysługuje roszczenie oparte na przesłankach określonych art. 841 k.p.c. Taka argumentacja jest spójna z wykładnią art. 293 § 7 k.p.k., statuującego roszczenie osoby trzeciej o ustalenie, że będące przedmiotem zabezpieczenia mienie lub jego część nie podlega przepadkowi. Artykuł 292 § 2 k.p.k. ogranicza bowiem dopuszczalne sposoby zabezpieczenia grożącego przepadku, przewidując, że w zakresie dotyczącym nieruchomości zabezpieczenie może polegać na ustanowieniu zakazu zbywania i obciążania nieruchomości.

W skardze kasacyjnej, opartej na podstawie określonej w art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c., powód zarzucił naruszenie:

- art. 841 k.p.c. w związku z art. 292 k.p.k. w związku z art. 293 § 7 k.p.k., w związku z art. 321 k.p.c., poprzez odmowę udzielenia powodowi ochrony przewidzianej w art. 841 k.p.c. oraz jednocześnie uznanie, że art. 293 § 7 k.p.k. pozwala mu wnieść o ustalenie, że mienie nie ulega przepadkowi już na etapie postępowania przygotowawczego, co kłóci się z prawidłową wykładnią tej normy,

przy jednoczesnym oddaleniu apelacji, mimo że – w ocenie Sądu drugiej instancji – roszczenie powoda jest zasadne na innej podstawie prawnej a oparcie orzeczenia na podstawie art. 293 § 7 k.p.k. nie stanowi orzeczenia ponad żądanie albowiem to roszczenie przewidziane w art. 841 k.p.c. uznać należy za dalej idące;

- art. 102 k.p.c. w związku z art. 5 k.c. poprzez przyjęcie, że sytuacja materialna powoda, w korelacji z jego niepełnosprawnością, wiekiem, brakiem jakiegokolwiek winy w zdarzeniach powodujących powstanie zabezpieczenia oraz faktem, iż sprawie występuje sytuacja szczególna z uwagi na charakter zgłoszonego roszczenia i subiektywne przekonanie o jego zasadności, nie stanowi podstawy do zastosowania art. 102 k.p.c.

Powołując się na tak ujętą podstawę kasacyjną, skarżący wniósł o uchylenie w całości wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

Pozwany w odpowiedzi na skargę kasacyjną wniósł o jej oddalenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzut podniesiony przez skarżącego zmierzał do podważenia prawidłowości dokonanej przez Sąd Apelacyjny oceny, że powód, którego mienie zostało zajęte w toku postępowania karnego na podstawie art. 292 k.p.k. i art. 293 § 1 i 2 k.p.k. - z uwagi na możliwe orzeczenie jego przepadku w oparciu o art. 45 § 1 i 3 k.k. - nie może podważyć skutecznie tego zabezpieczenia, korzystając z ochrony przewidzianej art. 841 k.p.c. Zarzut ten nie mógł zostać uznany za usprawiedliwiony.

Zgodnie z art. 841 § 1 k.p.c., osoba trzecia może w drodze powództwa żądać zwolnienia zajętego przedmiotu od egzekucji, jeżeli skierowanie do niego egzekucji narusza jej prawo. Powództwo to przysługuje osobie trzeciej, gdy jej prawa w toku już prowadzonego postępowania egzekucyjnego zostały naruszone. Może ono służyć zwolnieniu od zajęcia przedmiotu, który został zajęty w trybie zabezpieczenia. Konieczne jest jednak w takim przypadku, aby doszło już do zajęcia określonego przedmiotu, znamionującego wykonanie zabezpieczenia w drodze egzekucji. Stosownie bowiem do art. 743 § 1 k.p.c., jeżeli postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia podlega wykonaniu w drodze egzekucji, do wykonania tego

postanowienia stosuje się odpowiednio przepisy o postępowaniu egzekucyjnym. Trafnie wskazał Sąd drugiej instancji, że sytuacja taka sytuacja nie zachodzi w przypadku zabezpieczenia polegającego na ustanowieniu na nieruchomości hipoteki oraz zabezpieczeniu polegającym na orzeczeniu zakazu zbywania i obciążania nieruchomości. Tak określone sposoby zabezpieczenia nie podlegają wykonaniu w drodze egzekucji; na skutek ich orzeczenia nie dochodzi do zajęcia egzekucyjnego nieruchomości. Należy więc podzielić ocenę Sądu Apelacyjnego, że żądanie powoda zwolnienia zajętego przedmiotu spod egzekucji jest bezprzedmiotowe, wobec czego nie przysługuje mu roszczenie przewidziane art. 841 k.p.c.

Należy podkreślić, że powód w celu kontroli legalności ograniczenia jego praw majątkowych na skutek podejmowanych w toku postępowania karnego czynności związanych z zabezpieczeniem grożącego przepadku, może skorzystać z roszczenia określonego w art. 293 § 7 k.p.c. Przepis ten umożliwia osobie fizycznej, osobie prawnej lub jednostce organizacyjnej niemającej osobowości prawnej, o której mowa w art. 45 § 3 k.k., wystąpienie z powództwem przeciwko Skarbowi Państwa o ustalenie, że mienie lub jego część nie podlega przepadkowi. Wówczas do momentu prawomocnego rozstrzygnięcia sprawy postępowanie w przedmiocie wykonania postanowienia o zabezpieczeniu ulega zawieszeniu.

Wbrew stanowisku skarżącego, brak jest podstaw do twierdzenia, że powództwo przewidziane w art. 293 § 7 k.p.k. można wytoczyć dopiero po orzeczeniu przepadku. Przeciwnie, ulokowanie tego przepisu w rozdziale regulującym postępowanie zabezpieczające wskazuje na to, że powództwo to aktualizuje się z chwilą wydaniu postanowienia o zabezpieczeniu.

Nie można zgodzić się z zapatrywaniem skarżącego, że Sąd Apelacyjny był zobowiązany dokonać oceny żądania powoda przez pryzmat art. 293 § 7 k.p.k., skoro uznał przewidziany w tym przepisie środek prawny za właściwy dla ochrony praw powoda. Powód wystąpił z powództwem o ukształtowanie prawa, nie zaś o ustalenie, że zajęte mienie nie pochodzi z przestępstwa. Sąd był związany zgłoszonym żądaniem, w związku z czym orzekanie w przedmiocie ustalenia byłoby wyjściem poza żądanie pozwu, naruszającym art. 321 § 1 k.p.c.

W świetle przytoczonej argumentów, zarzut naruszenia art. 841 k.p.c. w związku z art. 292 k.p.k. w związku z art. 293 § 7 k.p.k., w związku z art. 321 k.p.c., nie zasługiwał na uwzględnienie.

Chybiony był też zarzut naruszenia art. 102 k.p.c. w związku z art. 5 k.c. Sąd Apelacyjny nie znajdując podstaw do zastosowania tego przepisu podkreślił, że wyrażone w nim odstępstwo od zasady ponoszenia kosztów przez stronę przegrywającą proces ma charakter wyjątkowy i może być usprawiedliwione szczególnymi okolicznościami. Wskazał, że dostatecznej przesłanki do tego nie stanowi wyłącznie trudna sytuacja życiowa strony, na której spoczywa ciężar poniesienia tych kosztów, a w sprawie niniejszej podstawową przyczyną oddalenia apelacji powoda było dokonanie wadliwego wyboru przysługującego mu środka ochrony i forsowania go w postępowaniu apelacyjnym. Ocena ta nie może być uznana za oczywiście niesłuszną, niesprawiedliwą i niezgodną z zasadami współżycia społecznego

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł, jak w sentencji.